

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania K. Sp. z o.o. Sp. k. w P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku
o wydanie pisemnej interpretacji przepisów prawnych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 września 2023 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z dnia 14 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa 893/19,

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża organu rentowego
zwrotem kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz
odwołującej się spółki.**

(I.T.)

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 27 sierpnia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Gdańsku, działając na podstawie art. 34 ust. 1 i 5 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 221 ze zm.) w związku z art. 83d ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.) uznał za nieprawidłowe stanowisko zawarte we wniosku z dnia 24 lipca 2018 r., złożonym w dniu 30 lipca 2018 r. przez K. Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w P. (dalej także jako odwołująca się spółka), w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym przez cudzoziemców zatrudnionych przez polskiego przedsiębiorcę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy zlecenia, to jest zleceniobiorców spoza Unii Europejskiej, osób z Republiki Armenii, Republiki Białorusi, Republiki Gruzji, Republiki Mołdawii, Federacji Rosyjskiej, Ukrainy, Islamskiej Republiki Pakistanu, Ludowej Republiki Bangladeszu, Federalnej Demokratycznej Republiki Nepalu, Republiki Indii, Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Indonezji, Malezji, Republiki Filipin, Republiki Kazachstanu, Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Syryjskiej Republiki Arabskiej, Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Królestwa Tajlandii, Republiki Związku Mjanmy, Republiki Azerbejdżanu, Republiki Turkmenistanu, Socjalistycznej Republiki Wietnamu, Uzbekistanu i Osetii Południowej, które uzyskały zezwolenie typu A na pobyt czasowy i pracę cudzoziemca na terenie Rzeczypospolitej Polskiej do jednego roku na podstawie art. 10 ust. 2 pkt 3 i art. 88 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 735 ze zm.) oraz art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2019 r., VIII U 2066/18, zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że uznał za prawidłowe stanowisko przedstawione we wniosku K Sp. z o.o. Sp. k. z dnia 24 lipca 2018 r. w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym przez cudzoziemców zatrudnionych przez polskiego przedsiębiorcę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy zlecenia, to jest zleceniobiorców spoza Unii Europejskiej, osób z krajów wymienionych w zaskarżonej decyzji, które uzyskały zezwolenie na pobyt czasowy i pracę cudzoziemca na terytorium

Rzeczypospolitej Polskiej do jednego roku oraz zasądził od pozwanego na rzecz odwołującej się spółki kwotę 180 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że K. Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w P. została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego dnia 6 czerwca 2018 r., pod numerem [...]. Przedmiotem działalności spółki jest między innymi działalność związana z pakowaniem, produkcją artykułów spożywczych, pozostałą produkcją wyrobów, roboty budowlane specjalistyczne, magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport, działalność związana z administracyjną obsługą biura.

W ramach prowadzonej działalności gospodarczej odwołująca się spółka ma zawarte oraz zawiera umowy handlowe outsourcingu pracowniczego oraz świadczenia usług pracowniczych z partnerami biznesowymi.

W dniu 30 lipca 2018 r. odwołująca się spółka złożyła wniosek o wydanie interpretacji indywidualnej w zakresie obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym. W uzasadnieniu wniosku podano, że spółka w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zatrudnia obywateli Ukrainy oraz ma zamiar zatrudniać na podstawie umowy zlecenia zleceniobiorców spoza Unii Europejskiej, w tym z Republiki Armenii, Republiki Białorusi, Republiki Gruzji, Republiki Mołdawii, Federacji Rosyjskiej lub Ukrainy, których pobyt nie przekracza 6-ciu miesięcy na podstawie oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy na warunkach określonych w § 1 pkt 20 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne, bez konieczności uzyskiwania zezwolenia na pracę. Zdaniem odwołującej się spółki w takiej sytuacji nie ma obowiązku odprowadzania składek z ubezpieczenia społecznego, gdyż zatrudnienie cudzoziemców następuje na pobyt czasowy, niemający charakteru stałego, a zatrudnieni obecnie i w przyszłości cudzoziemcy nie posiadają i nie będą posiadać karty stałego pobytu.

Jako podstawę rozstrzygnięcia Sąd pierwszej instancji powołał art. 34 ust. 1 i 2 oraz art. 35 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców oraz art. 83d ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako ustawa systemowa). Sąd Okręgowy zaznaczył, że kategorie

osób oraz tytułów do ubezpieczeń społecznych zostały wymienione w art. 6 ustawy systemowej. Odwołująca się spółka zwróciła się do organu rentowego z wnioskiem o dokonanie interpretacji co do zakresu zastosowania art. 5 ust. 2 ustawy systemowej. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 tej ustawy obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają (z zastrzeżeniem art. 8 i 9) osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, zwanymi dalej "zleceniobiorcami" oraz osobami z nimi współpracującymi (z zastrzeżeniem art. 6 ust. 4 ustawy systemowej). Zdaniem odwołującej się spółki ubezpieczeniom tym nie podlegają obywatele państw obcych spełniający przesłanki określone w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, który odnosi się nie tylko do osób zatrudnionych w obcych przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych, ale także do tych cudzoziemców, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego. Z taką interpretacją nie zgadza się organ rentowy, uważając, że powyższy przepis wskazuje przesłanki, które powinny zostać spełnione łącznie. Tak więc brak którejkolwiek z nich powoduje, że art. 5 ust. 2 ustawy systemowej nie ma zastosowania.

Sąd Okręgowy wywiódł, że w myśl art. 5 ust. 2 ustawy systemowej nie podlegają ubezpieczeniom społecznym określonym w ustawie obywatele państw obcych, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego, a także obywatele państw obcych, którzy są zatrudnieni w obcych przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej. Istotne znaczenie dla zastosowania tego przepisu ma zatem ustalenie, jaki charakter ("stały", czy "nie stały") ma pobyt obywatela państwa obcego na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

W ocenie Sądu pierwszej instancji argumentacja prezentowana przez organ rentowy jest nieprawidłowa. Obowiązek podlegania przez obywateli państw obcych zatrudnionych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym również na podstawie umowy zlecenia, wyłączony jest w przypadku, gdy osoby te są zatrudnione w obcych

przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych, bez względu na charakter ich pobytu. Natomiast drugą kategorię osób podlegających temu wyłączeniu stanowią cudzoziemcy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego.

We wniosku o wydanie pisemnej interpretacji odwołująca się spółka przedstawiła, że zatrudnia obecnie na podstawie umów zlecenia obywateli Ukrainy oraz ma zamiar zatrudniać na podstawie umowy zlecenia zleceniobiorców spoza Unii Europejskiej, w tym z Republiki Armenii, Republiki Białorusi, Republiki Gruzji, Republiki Mołdawii, Federacji Rosyjskiej lub Ukrainy, przy czym zatrudnieni obecnie pracownicy pochodzący z Ukrainy, jak i zatrudniani w przyszłości obywatele państw wskazanych we wniosku, mają podjąć zatrudnienie o charakterze czasowym, to jest ich pobyt nie ma charakteru stałego oraz nie posiadają oni i nie będą posiadać karty stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W ocenie Sądu Okręgowego prowadzi to do uznania, że kategorie osób wymienione w treści wniosku odwołującej się spółki mieszczą się w granicach określonych treścią art. 5 ust. 2 ustawy systemowej. Tym samym za prawidłowe należy uznać stanowisko prezentowane przez odwołującą się spółkę we wniosku z dnia 30 lipca 2018 r., co prowadzi do zmiany zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2021 r., III AUa 893/19, Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu po rozpoznaniu apelacji organu rentowego zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 o tyle, że uznał za prawidłowe stanowisko przedstawione we wniosku w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym osób zatrudnionych przez polskiego przedsiębiorcę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy zlecenia, to jest zleceniobiorców spoza Unii Europejskiej, osób z krajów wymienionych w zaskarżonej decyzji, które uzyskały zezwolenie na pobyt czasowy i pracę cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do jednego roku, a których pobyt nie ma charakteru stałego (pkt 1.); oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt 2.) oraz zasądził od pozwanego na rzecz odwołującej się spółki kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt 3.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego apelacja co do zasady nie jest trafna i z tego względu w swojej zasadniczej części podlegała oddaleniu. Jedynie w nieznacznym zakresie należało ją uwzględnić, co ostatecznie prowadziło do niewielkiej korekty zaskarżonego orzeczenia. Sąd drugiej instancji wywiódł, że odwołująca się spółka złożyła do organu rentowego wnioski o wydanie pisemnej interpretacji co do zakresu i sposobu zastosowania przepisów, z których wynika obowiązek opłacania przez przedsiębiorcę składek na ubezpieczenia społeczne w trybie art. 34 ust. 1-3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców. Wniosek o wydanie interpretacji indywidualnej może dotyczyć zaistniałego stanu faktycznego lub zdarzeń przyszłych. Przedsiębiorca we wniosku o wydanie interpretacji indywidualnej przedstawia zaistniały stan faktyczny lub zdarzenie przyszłe oraz własne stanowisko w sprawie. W myśl zaś art. 83d ust. 1 i 2 ustawy systemowej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) wydaje interpretacje indywidualne, o których mowa w art. 34 Prawa przedsiębiorców, w zakresie obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym oraz zasad obliczania składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Emerytur Pomostowych oraz podstawy wymiaru tych składek. Interpretacje indywidualne wraz z wnioskiem o ich wydanie, po usunięciu danych identyfikujących wnioskodawcę oraz inne podmioty wskazane w treści interpretacji, ZUS niezwłocznie zamieszcza w Biuletynie Informacji Publicznej. Nie wydaje się interpretacji indywidualnych w zakresie tych elementów stanu faktycznego, które w dniu złożenia wniosku o interpretację są przedmiotem toczącego się postępowania wyjaśniającego lub kontroli albo w tym zakresie sprawa została rozstrzygnięta co do jej istoty w decyzji ZUS.

Sąd Apelacyjny zgodził się z Sądem Okręgowym, że zakresem podmiotowym art. 5 ust. 2 ustawy systemowej są objęci zarówno obywatele państw obcych zatrudnieni w placówkach wymienionych w tym przepisie (niezależnie od charakteru ich pobytu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej), jak również obywatele państw obcych niezatrudnieni w takich placówkach, o ile ich pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego. Sąd drugiej instancji podkreślił, że zezwolenia o charakterze administracyjnym są obojętne dla obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym. Pobyt osób posiadających takie

zezwolenia może być zarówno stały, jak i tymczasowy, w zależności od indywidualnych okoliczności związanych z wykonywaniem konkretnych umów, które rodzić mogą obowiązek ubezpieczeń. O podleganiu albo niepodleganiu przez cudzoziemca ubezpieczeniom społecznym w Polsce z danego tytułu nie decyduje zatem charakter dokumentu pobytowego, ale stwierdzenie, czy w okresie realizacji tego tytułu faktyczny pobyt ma charakter stały czy tymczasowy, co należy oceniać z perspektywy sposobu realizacji działalności, z której wynika ustawowy obowiązek ubezpieczeń. W hipotetycznym stanie faktycznym wskazanym przez podmiot pytający w rozpoznawanej sprawie pobyt cudzoziemców określony został jako tymczasowy (a nie stały) i taki stan faktyczny należy uznać za wiążący. Powinien on również znaleźć swój wyraz w treści orzeczenia Sądu pierwszej instancji. Tymczasem w sentencji wyroku Sąd Okręgowy nie zawarł tego doprecyzowania, to jest wskazania na istotne znaczenie charakteru pobytu cudzoziemca jako niestałego.

Biorąc powyższe okoliczności pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1. o tyle, że uznał za prawidłowe stanowisko przedstawione we wniosku w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym przez polskiego przedsiębiorcę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy zlecenia, to jest zleceniobiorców spoza Unii Europejskiej, osób z krajów wymienionych w zaskarżonej decyzji, które to osoby uzyskały zezwolenie na pobyt czasowy i pracę cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do jednego roku oraz których pobyt w Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego.

Poza powyższą kwestią Sąd Apelacyjny w pełni podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji zaprezentowane w motywach jego wyroku co do wadliwości decyzji interpretacyjnej organu rentowego. Wbrew twierdzeniom apelującego organu rentowego, Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej wykładni art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, uznając, że przepis ten odnosi się nie tylko cudzoziemców zatrudnionych w placówkach wymienionych w drugiej części przepisu, ale także do cudzoziemców niezatrudnionych w takich placówkach, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego. W postępowaniu z wniosku o wydanie interpretacji nie podlega ocenie rzeczywisty charakter pobytu obywateli państw obcych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, skoro istota interpretacji

polega na tym, że stan faktyczny przedstawiony we wniosku na tym etapie nie może być podważany, a we wniosku podano, że chodzi wyłącznie o pobyt o charakterze tymczasowym. W świetle powyższego oczywiste jest, że zaskarżone rozstrzygnięcie nie stanie na przeszkodzie ewentualnemu objęciu przez organ rentowy ubezpieczeniami społecznymi obywateli państw obcych w razie stwierdzenia, że ich pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej ma jednak charakter stały, jako że w takim przypadku art. 5 ust. 2 nie będzie miał do nich zastosowania.

Sąd drugiej instancji podzielił wyrażane w piśmiennictwie zapatrywania, że istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia kwestii, czy pobyt cudzoziemca na terytorium Polski ma "stały charakter" w rozumieniu art. 5 ust. 2 ustawy systemowej ma ustalenie, gdzie (w którym kraju) znajduje się centrum jego interesów życiowych. Taka ocena każdorazowo uzależniona jest od konkretnych okoliczności faktycznych rozpatrywanego przypadku, w tym w szczególności od wyników prowadzonego w tym kierunku postępowania dowodowego. Jeśli w wyniku takiego badania zostanie stwierdzone, że centrum interesów życiowych cudzoziemca znajduje się poza Polską, to osoba ta jest wyłączona z podlegania polskiemu systemowi ubezpieczeń społecznych (Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, pod red. B. Gudowskiej, Warszawa 2014, teza 6 do art. 5). Zatem w przypadku zbadania rzeczywistego charakteru pobytu cudzoziemców w Polsce i ustalenia, że pobyt ten nie ma charakteru tymczasowego, a mimo to obywatele państw obcych nie zostali zgłoszeni do ubezpieczeń jako zleceniobiorcy, organ rentowy powinien wydać stosowne decyzje.

Obowiązkowe ubezpieczenie społeczne powstaje ipso iure, co odwołując się spółka musi mieć na względzie, zawierając umowy z konkretnymi osobami na konkretne usługi, gdyż interpretacja zawarta we wniosku jest prawidłowa tylko w stanie faktycznym opartym na bezspornym przyjęciu, że pobyt cudzoziemców nie ma charakteru stałego. O tym zaś rzeczywiście świadczy, także w razie posiadania zezwolenia na pobyt czasowy, stałe, ciągłe, zasadniczo nieprzerwane przebywanie danej osoby na terytorium Polski podczas realizacji umowy, przy czym, o ile można założyć, że osoby z państw sąsiednich będą się często przemieszczać i przebywać w Polsce po kilkanaście dni w miesiącu, gdyż praca na podstawie umowy cywilnoprawnej nie musi być wykonywana w określonym reżimie czasowym (jak

umowa o pracę), o tyle trudno przyjąć takie założenie w przypadku np. obywateli Bangladeszu lub Nepalu, którzy "osiedlą się" w Polsce na trzy lata celem wykonywania "stałej" pracy. Te okoliczności, niezależnie od uznania interpretacji za prawidłową w przedstawionym stanie faktycznym, odwołująca się spółka jako potencjalny płatnik powinna brać pod uwagę przy zawieraniu oraz realizowaniu konkretnych umów, które mogą stanowić tytuł podlegania przez wykonawców ubezpieczeniom społecznym z mocy prawa, o ile ich pobyt w Polsce w rzeczywistości będzie pobytem stałym, a nie tymczasowym.

W ocenie Sądu odwoławczego nietrafna jest argumentacja apelującego organu rentowego, że wyłączenie z obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym cudzoziemców zatrudnionych na terenie Polski na podstawie umowy zlecenia tylko z tego powodu, iż osoby te nie mają tutaj miejsca stałego pobytu (w sytuacji, gdy pozostaje to bez znaczenia prawnego na gruncie art. 6 ust. 1 ustawy systemowej) prowadziłoby do dużego wyłomu w systemie ubezpieczeń społecznych i godziłoby w Fundusz Ubezpieczeń Społecznych. Ustawodawca w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej zdecydował, że pewna grupa obywateli państw obcych nie podlega ubezpieczeniom społecznym określonym w ustawie, co nie stanowi dyskryminacji obywateli polskich stale zamieszkujących w kraju, choćby z tego względu, że zasadniczą przesłanką nieobjęcia cudzoziemców (niebędących pracownikami obcych przedstawicielstw dyplomatycznych itp.) ubezpieczeniem społecznym jest to, że ich pobyt na terenie Polski nie ma charakteru stałego, a więc zasadniczo różni się od sytuacji obywateli polskich i dlatego nie można mówić o jakiegokolwiek dyskryminacji w odniesieniu do tych dwóch grup obywateli.

W tym kontekście nie można podzielić też argumentacji apelującego organu rentowego, co do naruszenia zasady równego traktowania wszystkich ubezpieczonych przez zwolnienie z obowiązku ubezpieczenia na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej (w odniesieniu do każdego zleceniobiorcy) poszczególnych grup obywateli ze względu na obywatelstwo, czy charakter pobytu na terenie Polski. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że równość w znaczeniu formalnym oznacza konieczność takiego samego traktowania przez prawo wszystkich adresatów norm, bez wprowadzania jakiegokolwiek różnicowania, a równość w znaczeniu materialnym polega na tym, że wszystkie podmioty charakteryzujące się

daną cechą istotną mają być traktowane tak samo. Nie narusza zatem zasady równego traktowania ubezpieczonych to, że wszyscy obywatele, których cechują przymioty wskazane w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, nie podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu umów zlecenia w oparciu o art. 6 ust. 1 pkt 4 tej ustawy.

Zdaniem Sądu drugiej instancji również wywody apelującego organu rentowego dotyczące § 56 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie "Zasad techniki prawodawczej" (Dz.U. z 2016 r., poz. 283) nie wpływają na odmienną wykładnię art. 5 ust. 2 ustawy systemowej. Paragraf 56 tego rozporządzenia odnosi się bowiem do redagowania przepisu w sytuacji, gdy pojawia się potrzeba wymienienia kilku elementów. Zgodnie z § 56 ust. 1 powołanego rozporządzenia, w obrębie artykułu (ustępu) zawierającego wyliczenie wyróżnia się dwie części: wprowadzenie do wyliczenia oraz punkty. Wyliczenie może kończyć się częścią wspólną, odnoszącą się do wszystkich punktów. Po części wspólnej nie dodaje się kolejnej samodzielnej myśli; w razie potrzeby formułuje się ją w kolejnym ustępie. Interpretowany art. 5 ust. 2 ustawy systemowej nie zawiera wyliczenia kilku elementów, tylko wskazuje na dwie sytuacje i stąd zasadne było użycie przez prawodawcę koniunkcji.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 5 ust. 2 ustawy systemowej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w okolicznościach sprawy, a mianowicie przez przyjęcie, że zatrudnienie na podstawie umowy zlecenia osób niebędących obywatelami Polski ani innych państw członkowskich Unii Europejskich, o których mowa we wniosku, które uzyskały pobyt czasowy nie ma charakteru stałego i wobec tego nie podlegają one z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym w Polsce, podczas gdy z punktu widzenia ustawy systemowej o podleganiu ubezpieczeniom cudzoziemca decyduje istnienie tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, a nie czas trwania pobytu w Polsce.

W uzasadnieniu podstaw kasacyjnych skarżący organ rentowy wywiódł w szczególności, że Sąd Apelacyjny dokonał rozstrzygnięcia wbrew orzecznictwu Sądu Najwyższego, w którym zawarto już ugruntowaną wykładnię spornego art. 5 ust. 2 ustawy systemowej. Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku z jednej strony

akceptuje zapatrywanie, że zezwolenia o charakterze administracyjnym są obojętne dla obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym, ale okoliczność, czy w okresie realizacji tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym faktyczny pobyt ma charakter stały czy tymczasowy, co należy oceniać z perspektywy sposobu realizacji działalności, z której wynika ustawowy obowiązek ubezpieczeń z drugiej zaś uznał, że skoro pobyt osób, o których mowa we wniosku ma charakter tymczasowy (do 6 miesięcy, do 1 roku i do 3 lat) w związku z realizacją umowy zlecenia, to zostały wypełnione znamiona art. 5 ust. 2 ustawy systemowej dla braku obowiązku podlegania tych osób ubezpieczeniom społecznym, co stoi w sprzeczności z istotą tego przepisu.

Zdaniem skarżącego z wykładni art. 5 ust. 2 ustawy systemowej przyjętej przez Sąd Najwyższy wynika, że zarówno w przypadku pracowniczego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, jak i tytułu wynikającego z wykonywania umowy zlecenia sam zamiar czasowego przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czy też legitymowanie się jedynie zezwoleniem na pobyt czasowy, nie mają rozstrzygającego znaczenia. Istotne jest jedynie, czy podczas wykonywania wymienionych działalności można mówić o stałym przebywaniu danej osoby na terytorium Polski. W konsekwencji przyjazd, choćby i cykliczny (regularny), do Polski celem wykonywania pewnych aktywności zawodowych, jak np. prowadzenie wykładów czy świadczenie usług doradczych na podstawie umowy zlecenia albo umowy o pracę nie będzie powodował objęcia obywatela państwa trzeciego polskim systemem ubezpieczenia społecznego. Natomiast stałe przebywanie w Polsce w okresie wykonywania tych czynności (np. zamieszkanie w Polsce i prowadzenie wykładów lub badań przez jeden semestr), chociażby przez krótki (sumarycznie) okres determinowany czasowym zezwoleniem na pobyt, będą prowadziły do objęcia polskim systemem ubezpieczeń społecznych.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o zmianę w całości zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy, przez oddalenie odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 sierpnia 2018 r., ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od wnioskodawczynie na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik odwołującej się spółki wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego nie jest uzasadniona.

Sąd Najwyższy w rozpoznawanej sprawie w całości popiera pogląd wyrażony w wyroku z dnia 20 kwietnia 2023 r., I USKP 31/22 (OSNP 2023 nr 10, poz. 113), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że pojęcie "obywatele państw obcych, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego" z art. 5 ust. 2 ustawy systemowej ma autonomiczne znaczenie i nie może być interpretowane za pomocą innych norm prawa materialnego, w szczególności art. 195 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 519 ze zm.).

Nawiązując do ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, w powołanym wyroku stwierdzono, że o podleganiu albo niepodleganiu cudzoziemca ubezpieczeniom społecznym w Polsce z tytułu aktywności rodzącej taki obowiązek nie decyduje charakter dokumentu pobytowego, jakim legitymuje się cudzoziemiec ani nawet długość pobytu cudzoziemca, lecz okoliczność, czy w okresie prowadzenia działalności, stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym, faktyczny pobyt na terytorium Rzeczypospolitej miał charakter stały czy też czasowy. Sąd Najwyższy opowiedział się bowiem wyraźnie za tym, by o zastosowaniu art. 5 ust. 2 ustawy systemowej decydowało to, gdzie w okresie wykonywania czynności stanowiących tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym znajduje się centrum interesów życiowych i zawodowych danej osoby, co z kolei należy analizować z perspektywy sposobu realizacji działalności, z której wynika ustawowy obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym (wyroki Sądu Najwyższego: z 6 września 2011 r., I UK 60/11, LEX nr 1102994 oraz z 17 września 2009 r., II UK 11/09, OSNP 2011 nr 9-10, poz. 134). W tym ujęciu stały pobyt, o którym mowa w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, to pobyt niezmienny w okresie realizacji tytułu podlegania

ubezpieceniom społecznym. Formalny status pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest zatem nieistotny (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 października 2019 r., I UK 194/18, OSNP 2020 nr 12, poz. 137, OSP 2022 nr 1, poz. 6, z glosą M. Paluszkiewicz).

Również w doktrynie prezentowane jest stanowisko, zgodnie z którym decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia kwestii, czy pobyt cudzoziemca na terytorium Polski ma "stały charakter" w rozumieniu art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, ma ustalenie tego, gdzie (w którym kraju) znajduje się centrum jego interesów życiowych (w tym rodzinnych i zawodowych). Taka ocena jest każdorazowo uzależniona od konkretnych okoliczności faktycznych rozpatrywanego przypadku, w tym - w szczególności - od wyników prowadzonego w tym kierunku postępowania dowodowego. Jeśli w wyniku takiego badania zostanie stwierdzone, że centrum interesów życiowych cudzoziemca znajduje się poza Polską, to osoba ta zostaje wyłączona z podlegania polskiemu systemowi ubezpieczeń społecznych (por. D. Wajda [w:] B. Gudowska, J. Strusińska-Żukowska (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz. Wyd. 2, Warszawa 2014, s. 44-47).

Mając powyższe na uwadze, należy przyjąć, że charakter pobytu obywatela państwa obcego na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (stały albo niestały) należy odnosić do powszechnego obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym, czyli do podstawy ubezpieczenia. Kluczowy jest zatem charakter aktywności zarobkowej cudzoziemca stanowiącej tytuł ubezpieczeniowy i sposób jej realizacji w okolicznościach indywidualnej sprawy. Charakter pobytu nie zależy natomiast od zamiaru, jaki co do okresu przebywania w Polsce przejawia cudzoziemiec; rodzaju posiadanego dokumentu pobytowego; kwestii formalno-meldunkowych itp. W szczególności uzyskanie przez cudzoziemca zezwolenia na pobyt na czas oznaczony nie przeczy stałemu pobytowi w rozumieniu art. 5 ust. 2 ustawy systemowej.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego wyroku z dnia 20 kwietnia 2023 r., I USKP 31/22, trafnie stwierdził także, że w tym kontekście za objęciem ubezpieczeniem cudzoziemca przemawia "niezmienny" pobyt na terenie Polski w okresie realizacji podstawy ubezpieczenia, który w szczególności ma miejsce wówczas, gdy chodzi o cudzoziemców - obywateli odległych przestrzennie państw,

którzy w okresie realizacji umów zatrudnieniowych w Polsce nie powracają regularnie do kraju pochodzenia np. w związku z dniami wolnymi od pracy (jak się wydaje dotyczy to obywateli: Armenii, Gruzji, Uzbekistanu, Azerbejdżanu, Tadżykistanu, Kazachstanu, Nepalu, Bangladeszu, Pakistanu, Federacji Rosyjskiej). Nawiązując do wypracowanej w orzecznictwie przesłanki "centrum interesów życiowych cudzoziemca", można wręcz przyjąć, że w okresie jakkolwiek czasowego, to jednak długookresowego, pobytu takich cudzoziemców na terenie Polski ich "centrum interesów życiowych" znajduje się właśnie na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. W konsekwencji należy uznać, że wyjątek przewidziany w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej nie dotyczy cudzoziemców spoza Unii Europejskiej (obywateli: Armenii, Gruzji, Uzbekistanu, Azerbejdżanu, Tadżykistanu, Kazachstanu, Nepalu, Bangladeszu, Pakistanu, Federacji Rosyjskiej), zatrudnionych przez polskiego przedsiębiorcę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy zlecenia.

Zdaniem Sądu Najwyższego ocenie powinien podlegać jeszcze wątek, czy wykładnia art. 5 ust. 2 ustawy systemowej może (powinna) być odczytywana za pomocą pojęć uregulowanych w ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach. Odpowiedź na tak postawione pytanie musi być negatywna. Ustawa o cudzoziemcach określa zasady i warunki wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego (art. 1 tej ustawy). W dalszej części tego aktu prawnego jest mowa o zezwoleniu na pobyt stały (art. 195), lecz przesłanki jego uzyskania są ściśle określone i tracą z pola widzenia wątek ubezpieczenia społecznego przed uzyskaniem tego zezwolenia. Chodzi o to, że zezwolenie na pobyt stały uwarunkowane jest określonym statusem (na przykład dotyczy osób o polskim pochodzeniu) albo obwarowane jest odpowiednio długim okresem nieprzerwanego pobytu na terytorium Polski (art. 195 ust. 1 pkt 6 tej ustawy). Z tego względu autonomiczne pojęcie z art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, posługujące się zresztą innym zwrotem (nie ma charakteru stałego) powinno być odczytywane samoistnie, bez odwoływania się do innych aktów prawnych, w tym również ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Za takim kierunkiem wykładni przemawia systemowe spojrzenie na kwestię ubezpieczenia społecznego. Skoro warunkiem uzyskania zezwolenia na pobyt stały jest między innymi nieprzerwany pobyt na terytorium kraju, to właśnie z tego względu

orzecznictwo w zakresie ubezpieczeń społecznych obejmuje ochroną ubezpieczeniową (ochrona ryzyk) cudzoziemców, którzy z racji pobytu w Polsce poszukują pracy zarobkowej jako źródła swego utrzymania. Przewidziany w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej wyjątek nie ma zastosowania także wtedy, gdy kwestię zabezpieczenia społecznego obywateli danego państwa regulują umowy międzynarodowe (art. 5 ust. 2 ustawy systemowej *in fine*), które - po ratyfikacji - mają pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na mocy art. 398¹⁴ oraz art. 102 k.p.c.

(I.T.)

[ms]